

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่ประกอบด้วยประชากร ซึ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ อาศัยอยู่กระจัดกระจายออกไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นภูมิภาคเล็ก ๆ ซึ่งเป็นอีกภูมิภาคหนึ่งที่มีกลุ่มชนต่างเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่กระจัดกระจายไปตามจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดจันทบุรี มีกลุ่มชนต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและยังมีชนอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี มาเป็นเวลายาวนาน และเชื่อกันว่าเป็นชนพื้นเมืองแต่ดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ชาวชอง

ชองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย มีถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย แถบจังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ซึ่งในปัจจุบันพบว่า มีชาวชองอาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดจันทบุรี แถบอำเภอมะขามและอำเภอบึงนาราง ชาวชองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคมต่างไปจากกลุ่มชนอื่น ๆ ซึ่งยังไม่มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชาวชองนี้มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพินัย อันเป็นเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเกี่ยวกับการพินัยของชาวชอง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความเป็นมาของชาวชอง รวมถึงลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางสังคมของชาวชอง อันเป็นบริบทที่สำคัญ เนื่องจากลักษณะของชาวชองมีความแตกต่างไปจากชาวไทยโดยทั่วไป ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับการพินัยของชาวชอง ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษารวมไปถึงบริบท เพื่อทำความเข้าใจในลักษณะของกลุ่มชน ทั้งนี้เนื่องจากศิลปะด้านการพินัย ย่อมเป็นสื่อสะท้อน และมีความสัมพันธ์กันกับลักษณะทางสังคมของกลุ่มชน หากเข้าใจในลักษณะของกลุ่มแล้วก็จะสามารถศึกษาลักษณะและรูปแบบการพินัย ไปได้ดียิ่งขึ้นเช่นกัน

จากการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของชาวชอง จากเอกสารและหลักฐานที่มีผู้ศึกษาไว้ไม่สามารถระบุและยืนยันได้แน่ชัดว่า ชาวชองเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนแถบจังหวัดจันทบุรีนี้ ตั้งแต่เมื่อไหร่ ผู้วิจัยจึงศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในจังหวัดจันทบุรี ทั้งทางเอกสาร หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เพื่อจะทำให้ทราบว่าในดินแดนจังหวัดจันทบุรีนี้มีผู้คนกลุ่มใดมาอาศัยอยู่บ้าง ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า ดินแดนในแถบจังหวัดจันทบุรี มีกลุ่มคนหลายเผ่าพันธุ์มาอาศัยอยู่ตั้งปรากฏหลักฐานทางโบราณคดี เป็นเครื่องมือ เครื่องปั้นดินเผา กระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก ในอำเภอมะขาม อำเภอท่าใหม่ อันเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า มีกลุ่มคนในยุคก่อนประวัติศาสตร์อาศัยอยู่ เป็นกลุ่มคนที่จัด

อยู่ในยุคหินใหม่ อายุประมาณ 2,000 - 4,000 ปี แต่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นกลุ่มชนกลุ่มใดเป็นชาวของหรือไม่ ระบุได้แต่เพียงว่าเป็นกลุ่มชนที่มีการตั้งถิ่นฐานค่อนข้างแน่นอน รู้จักการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ จนล่วงเข้ามาในสมัยประวัติศาสตร์ ราวก่อนสมัยอยุธยา ในสมัยที่ขอมเรืองอำนาจอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ปรากฏชื่อเมืองโบราณ 3 ชื่อ ได้แก่ โคตรบูรณิ เพชรบูรณิ และจันทบูรณิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังพอหลงเหลืออยู่ในจังหวัดจันทบุรี อันได้แก่ ศิลาแลงแกะสลัก และซากเมืองเก่าในตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ก็พอที่จะอนุมาน ได้ว่า เป็นเมืองที่สร้างขึ้นในสมัยที่ขอมเรืองอำนาจ แต่จะเรียกว่าเมืองจันทบูรณิ จันทบุรี หรือควนควาบุรี หรืออย่างไรไม่ทราบแน่ชัด แต่ชาวบ้านเรียกกันว่าเมืองเพ็ญยดบ้าง เมืองกาไบบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับตำนานท้องถิ่นเรื่องเมืองกาไว และยังปรากฏหลักฐานในหนังสือของฝรั่งเศส ชื่อ แคมโบช แต่งโดย มองสิเออร์ อีตีเมอริ เมื่อ พ.ศ.2444 ว่า เมื่อประมาณ 1,000 ปีล่วงมาแล้ว มีเมืองชื่อว่า ควนควาบุรี ตั้งอยู่บริเวณเขาสระบาป ชาวเมืองเป็นเชื้อชาติของ อันเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้อย่างแน่ชัดว่า มีชาวของอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้มาเป็นเวลานานแล้ว และเมืองควนควาบุรีที่กล่าวถึงก็คงได้แก่ เมืองจันทบุรี นั่นเอง เนื่องจากในปัจจุบันจังหวัดจันทบุรีก็ยังมีพื้นที่ครอบคลุมไปถึงบริเวณ เขาสระบาปที่กล่าวถึงในจารึกนั้น

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างแน่ชัดว่า ดินแดนแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีชาวของอาศัยอยู่อย่างแน่นอน และคงมีเป็นจำนวนมากดังที่ สุนทรภู่ ได้แต่งเป็นคำประพันธ์ไว้ในนิราศเมืองแกลง คราวที่มหาพิศาวดาร พ.ศ.2350 ว่า "ล้วนวงศ์วานว่านเครือเป็นเชื้อของ ไฉนเหมือนน้องนิกาน้ำตากรรมดิน" นอกจากนี้ยังพบเอกสารการจดบันทึกของสังฆราช ปาเลอกัวซ์ ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ราวปี 2372 ได้กล่าวถึง ลักษณะโดยทั่วไปของประเทศไทย รวมไปถึงจังหวัดจันทบุรี และยังบรรยายถึงสภาพจังหวัดของจันทบุรี ว่าเป็นเมืองทำการค้าขายที่สำคัญมีสินค้าส่งออกเป็นจำนวนมาก เป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ และยังมีบันทึกเกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยทำให้ทราบว่า ในจังหวัดจันทบุรีมีชาวจีนอาศัยอยู่รอบ ๆ บริเวณเขาสระบาป ทำสวนพริกไทย มีชาวของอาศัยอยู่บนภูเขาสูง และมีชาวยุวณที่นับถือศาสนาคริสต์อาศัยอยู่ด้วย และยังมีบันทึกไว้ว่า มีชนชาติต่าง ๆ อาศัยอยู่ในประเทศไทย ขณะนั้นประมาณ 6,000,000 คนและมีชาวกระเหรี่ยง ของ ละว้า อาศัยอยู่ประมาณ 60,000 คน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่ประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีการจัดระบบการปกครองแบบใหม่ ประกอบกับพระอภัยนภศรรัชกาลที่ 5 ทำให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้ามากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าได้เสด็จประพาสหัวเมืองทางชายทะเลหลายครั้ง ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระองค์เรื่อง "พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรี พ.ศ. 2419" ซึ่งพระราชนิพนธ์

ดังกล่าว ทำให้ทราบเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ และความเป็นอยู่ของประชาชน ในสมัยนั้นเป็น
 อย่างดี ซึ่งทำให้ทราบว่า จันทบุรียังคงเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ ประชาชนมีอาชีพในการ
 ปลูกพริกไทยเป็นจำนวนมาก ในจังหวัดยังมีผลไม้หลายชนิด ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
 เกษตรกรรม และกล่าวถึงกลุ่มชนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ว่ามีชาวจีน ตั้งชุมชนอยู่แถวบางกะจะ เป็นผู้ควบคุม
 เศรษฐกิจของจันทบุรีเพราะประกอบอาชีพค้าขาย และทำสวน ทำไร่ ชาวญวนอาศัยอยู่บริเวณริม
 แม่น้ำจันทบุรี และบริเวณวัดโรมันคาทอลิก ชาวของอาศัยอยู่ตามป่าเขา เป็นพวกตัดไม้หาของป่า ทำ
 แลง (อิฐ) หาของป่า เช่น ไม้หอม เป็นกองส่งส่งแล้ว กระจายมายังเมืองจันทบุรี จากพระราชนิพนธ์
 ดังกล่าว ทำให้ทราบว่ายังคงมีชาวของอาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี โดยมีอาชีพหาของป่า กระทั่ง
 ปัจจุบันพบว่า ยังคงมีชาวของอาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรีเป็นจำนวนมาก ในอำเภอมะขาม และอำเภอ
 โป่งน้ำร้อน บริเวณที่ราบเชิงเขาสอยดาว และเชิงเขาศิขณภูฏ ในจังหวัดจันทบุรี

ชาวของเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคมต่างไปจากคน
 ไทย จากการศึกษาเกี่ยวกับเชื้อชาติของชาวของ ของนักมานุษยวิทยาหลายท่าน ได้จัดให้ชาวของเป็น
 ชาวปากกลุ่มหนึ่งที่มีเชื้อชาติอยู่ในกลุ่ม ออสโตรเอเชียติก ตระกูลมอญ - เขมร ชาวของมีรูปร่าง
 ลักษณะภายนอกต่างไปจากคนไทยที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนกล่าวคือ ชาวของจะมีรูปร่างสันทิต สูง
 ประมาณ 5-5 ฟุตครึ่ง ผมหยิกขอด ตาโต ริมฝีปากหนา ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จะมีลักษณะโครง
 กระดูกค้ำหลังบริเวณไหล่จะยกสูงกว่าคนไทยโดยทั่วไป ลักษณะกล้ามเนื้อ ค้ำหลัง มีกล้ามเนื้อ
 แขนง้างเต็มแผ่นหลัง ร่องกระดูกสันหลังลึก สิวค่อนข้างดำ ศีรษะด้านบนตัดราบ รูปหน้าจะออก
 เหลี่ยม คางและขากรรไกรค่อนข้างกว้าง จมูกไม่โด่งแต่ก็ไม่แบนราบ ลักษณะนิสัยโดยทั่วไป ทั้งหญิง
 และชายมักใจดี ใจเย็น มีความโอบอ้อมอารี เชื้อเพื่อนเพื่อน ชื่อสัตย์และจริงใจ ลักษณะของครอบครัว
 ของชาวของจะเป็นครอบครัวแยก คือ เมื่อหญิงหรือชายที่แต่งงานแล้วก็แยกออกมาตั้งครอบครัว
 ใหม่ และจะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในครอบครัวให้ฝ่ายชายหรือพ่อบ้านมีหน้าที่ออกไปทำมาหา
 กินนอกบ้าน เช่น เข้าป่าล่าสัตว์ หาของป่า และสมุนไพรรักษาโรค หรือลงแขกเอาแรงกับเพื่อน ๆ ช่วย
 กันทำนา เกี่ยวข้าว หนวดข้าว ส่วนฝ่ายหญิงหรือแม่บ้านจะมีหน้าที่รับผิดชอบภายในบ้าน ปรุงหา
 อาหาร ตักน้ำ ตำข้าว เก็บผัก ผ่าฟัน ซักเสื้อผ้า ดูแลเลี้ยงลูก เก็บเงินทองของมีค่า เป็นผู้จัดระเบียบ
 ภายในครอบครัวและมีอำนาจในการตัดสินใจปัญหาที่จะเกิดขึ้นในครอบครัวของตนเอง ญาติผู้ใหญ่ เช่น
 ปู่ย่า ตายาย จะไม่มีบทบาทในการปกครองหรือตัดสินใจปัญหาใด ๆ แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ในระบบ
 เครือญาติเป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทุกครัวเรือนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกันเกือบ
 ทั้งสิ้น

ชาวของโดยทั่วไปแต่งกายเรียบง่าย แต่เดิมชาวของเป็นชาวป่ามีอาชีพผูกพันอยู่กับป่า เลือผ้าที่ใช้ชาวของจะตัดเย็บใส่กันเองแบบง่าย ๆ สีของเสื้อผ้าจะเป็นสีเข้ม ไม่ชอบใช้สีสดฉูดฉาด ผมมักจะตัดสั้น ๆ เนื่องจากมีลักษณะผมนั้นผมที่หยิกดก ผู้หญิงจะชอบผมสั้น ๆ ผู้ชายก็มักจะตัดผมแบบเก๋สั้น ๆ ในปัจจุบันหลังจากได้รับการศึกษา และสังคมเปิดกว้าง ชาวของก็เปลี่ยนลักษณะการแต่งกายไปตามสมัยนิยม ยังคงมีเพียงหญิงและชายชราเท่านั้นที่ยังคงแต่งกายเรียบง่ายดั้งเดิม ส่วนลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยนั้น ชาวของมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ตามป่าเขา และที่ราบระหว่างหุบเขา ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงชอบอาศัยอยู่ในที่ราบระหว่างหุบเขาดังเดิม สังเกตได้จากปัจจุบันมีชาวของอาศัยอยู่มากใน อ.มะขามและ อ.โพนน้ำร้อน ซึ่งเป็นพื้นที่จรดกับเทือกเขาสอยดาว และเทือกเขาศิขมกู่ ซึ่งเป็นบริเวณที่อาศัยอยู่มากเป็นบริเวณเชิงเขาที่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นป่าทึบ เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา ลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านที่ปลูกสร้างกันอย่างง่าย ๆ แต่เดิมบ้านของชาวของจะมีลักษณะเป็นเรือนเครื่องผูก เพราะทุกส่วนของบ้านจะใช้วัสดุผูกมัดกันด้วยหวายหรือเชือก เล้าบ้านจะใช้ไม้เนื้อแข็งทั้งต้นที่มีขนาดย่อม หาส่วนที่เป็นง่าม เพื่อใช้ไม้หนา พื้นบ้านทำจากไม้ไผ่ตัดให้มีความยาวพอดีกับตัวบ้าน หุบหรือสับให้แตกแผ่ออกไป หลังคาได้จากใบไม้ เช่น ใบจาก ใบระกานำมาเย็บติดกันเป็นแผงเรียกว่า ดับ แต่ปัจจุบันลักษณะที่อยู่อาศัยก็ปลูกสร้างเป็นลักษณะต่าง ๆ ตามแต่ฐานะทางบ้านที่จะพอปลูกสร้างได้ ซึ่งโดยมากปลูกสร้างด้วยอิฐและปูน ไม้ใช้ไม้เหมือนแต่ก่อน

การประกอบอาชีพหลักแต่เดิมของชาวของ คือ หาของป่าจำพวกไม้หอม ไม้กฤษณา เครื่องเทศและสมุนไพรต่าง ๆ เช่น กานพลู เว่า กระวาน ลำสัดัว ชักลากซุง ล่องแพลงมาตามลำน้ำนำของที่ทำได้มาแลกกับข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น และยังมีอาชีพอีกอย่างคือ ทำนา ปลูกข้าว แต่นาข้าวที่ทำ จะทำได้เพียงเพื่อพอกิน ในครอบครัวเท่านั้น แต่ไม่ได้ปลูกข้าวไว้ขาย ถึงแม้ว่าชาวของจะเป็นผู้ที่เข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณเชิงเขามานาน แต่ชาวของส่วนใหญ่ก็ด้อยการศึกษาไม่รู้ ไม่เข้าใจ กฎหมาย ทำให้พื้นที่ที่อาศัยอยู่นั้นไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ของชาวของ ปัจจุบันชาวของส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ทำงานในสวนผลไม้ที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียง มีชาวของเป็นส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของสวนเอง นอกจากรับจ้างแล้วก็ยังคงหาของป่าเช่นเดิมก็มี และเปลี่ยนอาชีพมาเป็นหมอยารักษาโรคด้วยสมุนไพรที่มี

อาหารหลักของชาวของ คือ ข้าวเจ้า ของจะทานข้าวทุกมื้อ กับข้าวหลัก คือ น้ำพริก ซึ่งมีส่วนเผ็ดมาก กินกับผักชนิดต่าง ๆ ที่เก็บได้จากป่า หรือปลูกไว้ข้างบ้าน เช่น มะเขือ ผักบุ้ง เป็นต้น การประกอบอาหารจะปรุงกันแบบง่าย ๆ เช่น ต้ม ปิ้ง หรือย่าง อาหารที่ทำเป็นกับข้าว มักเป็นแบบแห้ง ๆ มากกว่าเป็นน้ำ เช่น ต้มเขื่อนแกง ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป อาหารที่ชาวของนำมาจับปะทานก็เปลี่ยนไปด้วย คือ รู้จักคิดปรุงและปรุงแต่งอาหารหลากหลายชนิดขึ้น มีความรู้ทางโภชนาการมากขึ้น ก็มีสุขอนามัยในการบริโภคอาหารมากขึ้น เครื่องมือเครื่องใช้ แต่เดิมก็เป็นเครื่องมือที่ทำขึ้นอย่างง่าย ๆ มีเครื่องมือที่สำคัญในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ขวานปูลู เป็นเครื่องมือ

สารพัดประโยชน์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพ เช่น โคนไม้ ล่าสัตว์ ตัดหวาย เหล่าไม้ จักตอก ผ่าฟัน เป็นต้น เครื่องมืออื่น ๆ ก็เช่น ข้อง เบ็ด แห ใช้ในการจับปลา กระดิ่งไว้สำหรับผัดข้าว หน้าไม้ บ่วง แล้ว ไม้ล้าสัตว์ เป็นต้น เครื่องใช้ภายในครัวเรือนก็ได้แก่ กระบุง ตะกร้า สุนแหยก ไม้คาน ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ท่าง่าย ๆ จากไม้ไผ่มาจักสานไว้ใช้เอง ซึ่งปัจจุบันเครื่องมือ เครื่องใช้ในครัวเรือนของชาวชองก็เปลี่ยนไปตามสมัยเช่นถ้วย จาน ชาม ช้อนที่ซื้อหามาจากในเมือง ใช้หม้อ ที่ทำด้วยอลูมิเนียม ใช้เตาแก๊สแทนเตาถ่าน เป็นต้น

นอกจากลักษณะทางกายภาพและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไปแล้ว ชาวชองยังมีลักษณะทางวัฒนธรรมต่างไปจากคนไทยโดยทั่วไป ทั้งภาษา เพลงพื้นบ้าน คติความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม กล่าวคือ ชาวชองมีภาษาเป็นของตนเอง เป็นภาษาพูด แต่ไม่มีภาษาเขียน นักภาษาศาสตร์ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาของชาวชอง แล้วจัดให้อยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลออสโตร-เอเชียติก กลุ่มมอญ-เขมร กลุ่มย่อยเพี้ยรัก เป็นภาษาที่ไม่มีระดับเสียง แต่เป็นลักษณะน้ำเสียง คือ มีน้ำเสียงแจ่มชัดและน้ำเสียงที่มีลมควบคู่ คำในภาษาของบางคำก็นำมาจากภาษาเขมรบ้างและคำไทยบ้าง ปัจจุบันชาวชองก็ยังคงพูดภาษาของอยู่บ้างในหมู่พวกของด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประกอบพิธีกรรมก็จะใช้ภาษาของทั้งหมด แต่โดยทั่วไปก็พูดภาษาไทยอย่างคนไทย และเนื่องจากมีภาษาเป็นของตนเอง ชาวชองจึงมีเพลงที่ใช้ร้องกันเล่น ๆ เพื่อกล่อมลูกบ้าง หรือร้องเล่นในเทศกาลบ้าง ซึ่งเนื้อหาในเพลงที่ร้องก็เป็นการบอกเล่าถึงชีวิตประจำวันของพวกเขา นั่นเอง เช่น กินข้าวกินน้ำพิชกจิ้มมะเขือ หรือเดินเล่นไปเที่ยวแต่ข้าพบสัตว์ต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นถึงลักษณะความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไม่พิถีพิถันของชาวชองนั่นเอง

ชาวชองเป็นกลุ่มชนดั้งเดิม เป็นกลุ่มชนที่มีลักษณะแบบชาวป่า ชาวชองจึงมีความเชื่อเรื่องผี และนับถือผี ชาวชองนับถือผีป่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพที่ต้องอาศัยและผูกพันอยู่กับป่า นอกจากนับถือผีป่าแล้ว ชาวชองยังนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวชองมาก ผีบรรพบุรุษ ยังมีอิทธิพลในการควบคุมความประพฤติของชาวชองอีกด้วย ชาวชองจะเชื่อกันว่า หากบุคคลใดมีความประพฤติไม่ดี ไม่เหมาะสม ผีบรรพบุรุษ จะทราบและมาว่ากล่าวตักเตือน ถ้าหาก ว่ากล่าวตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อ บุคคลนั้นจะถูกตีเตือน และถูกผู้ใหญ่ว่าเอาได้ ดังนั้น ทุกบ้านจะมีหิ้งเอาไว้กราบไหว้ บูชา ผีบรรพบุรุษ บนหิ้งจะมีกระดูกของบรรพบุรุษวางไว้ เพื่อให้ลูกหลานกราบไหว้บูชา ซึ่งชาวชองจะเชื่อกันว่า ถ้าบ้านไหนมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษได้เช่น สรวงบูชา จะร่ำรวยมั่งมีมีความสุข ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย และในรอบปีจะต้องจัดพิธีผีบรรพบุรุษ ที่เรียกกันว่า พิธีผีหิ้ง ผีโง่ง อันเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานและเมื่อมีพิธีกรรม ผีบรรพบุรุษขึ้นญาติทุกคนจะมาร่วมกันเพื่อประกอบพิธี บูชาผีบรรพบุรุษของตน

นอกจากผีบรรพบุรุษ ผีป่าแล้ว ในการประกอบพิธีกรรมของชาวซอง ก็ยังมีการกล่าวถึงเทพเจ้าองค์อื่น ๆ เช่น เจ้าเขาสระบาป พระอิศวร พระนารายณ์ เป็นต้น แต่เทพเจ้าเหล่านี้ก็ไม่ได้มีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อชาวของเท่าผีบรรพบุรุษ และผีป่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความเชื่อพื้นฐานของกลุ่มชนชาวซองแต่ดั้งเดิมนั้น มีความเชื่อในเรื่องขงคงวงวิญญูณ จึงเชื่อว่าญาติผู้ใหญ่ที่ตายไปมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ สามารถปกป้องคุ้มครองลูกหลานได้ ชาวซองจึงมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ ประกอบกับ สถานที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพของชาวซองเกี่ยวข้องกับป่า ชาวซองจึงนับถือ ผีป่า เชื่อว่าผีป่ามีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพของเขาด้วย ส่วนเทพเจ้าที่มีกล่าวถึงในบพิธ้องประกอบพิธีกรรมนั้น อาจได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อด้านศาสนาที่ชาวซองได้รับมาภายหลัง

ในปัจจุบัน นอกจากชาวซองจะมีความเชื่อในเรื่องผีแล้ว ในระยะหลังเมื่อสังคมชาวซองเปิดรับความเจริญจากสังคมเมืองมากขึ้น ประกอบกับนโยบายของประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 ประกาศไม่ให้มีคนผ้ออื่น นอกจากคนไทยและต้องนับถือศาสนา ชาวซองจึงนับถือศาสนาพุทธและประกอบกิจกรรมทางศาสนาพุทธ เช่นเดียวกับคนไทยโดยทั่วไป นอกจากนั้นก็ยังเชื่อเรื่องผลของการกระทำ คือกรรมดี กรรมชั่ว ตามหลักพระพุทธศาสนาอีกด้วย ศาสนาพุทธ จึงเป็นส่วนช่วยเสริมค่านิยมและความเป็นคนไทยของชาวซองมากขึ้น แต่ไม่ได้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความเชื่อดั้งเดิมในการนับถือผีบรรพบุรุษแต่อย่างใด

เนื่องจากชาวซองเป็นกลุ่มชนที่มีลักษณะทางสังคมต่างออกไป จึงทำให้ชาวซองมีขนบประเพณีและการประกอบพิธีกรรมต่างออกไป ซึ่งจากการศึกษา ค้นคว้า ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของพิธีกรรมที่ชาวซองปฏิบัติได้ 3 ประเภทคือ

1. พิธีกรรมที่นิยมทำเป็นประเพณีในรอบ 1 ปี ได้แก่ ประเพณีเผาข้าวหลาม ในเดือนยี่ถึงเดือนห้า, ประเพณีดำข้าวหม่า ในเดือนสิบเอ็ดถึงเดือนสิบสอง ส่วนเดือนเจ็ดถึงเดือนสิบเอ็ด เป็นช่วงฤดูกาลทำนา และเข้าป่าหาของป่าจึงไม่มีการละเล่นและประกอบพิธีใด ๆ

2. พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ พิธีกรรมต้องกระทำเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิต เช่น พิธีกรรมเมื่อมีการเกิด พิธีกรรมเมื่อมีการตาย พิธีกรรมการแต่งงาน ซึ่งชาวซองมีการแต่งงาน 2 แบบ คือ แต่งงานลึกเป็นการแต่งงานของชาวซองโดยทั่วไป และแต่งงานใหญ่ ซึ่งเป็นพิธีที่จะจัดกระทำขึ้นเมื่อมีการแต่งงานของลูกสาว คนโตของครอบครัวเท่านั้น ซึ่งการแต่งงานทั้ง 2 แบบของชาวซองก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่มีรายละเอียดในขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมต่างกันเพียงเล็กน้อย

3. พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน หรือสังคม อันได้แก่ การเล่นผีหึ่ง และการเล่นผีโง่ง ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ชาวซองจัดขึ้นเพื่อบูชาผีบรรพบุรุษ อันแสดงให้เห็นถึงความเคารพนับถือ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญ ชาวซองจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อเซ่นไหว้บูชาทุกปี

จากการศึกษาในรายละเอียดและขั้นตอนของการประกอบพิธีของชาวของนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ชาวของมีการพ่อน้ำแหกอยู่ในขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรม การแต่งงานใหญ่ การเล่นผีหึ่ง และการเล่นผีโงะ ซึ่งลักษณะรันทกทางที่แสดงออกในการพ่อน้ำเป็นท่าทางที่แสดงให้เห็นถึง ลักษณะของชาวของที่เรียบง่าย และยังเป็นสื่อที่มุ่งหมายเพื่อปลุกผี สิ่งสอนลูกหลานให้รู้จักการดำรงชีวิตอีกด้วย

องค์ประกอบอื่น ๆ ในการประกอบพิธีกรรมของชาวของ ได้แก่ สถานที่ เครื่องใช้ในพิธี เครื่องดนตรี ก็ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ชาวของจัดหาและจัดทำขึ้นง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันมากนัก เช่น สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม ใช้พื้นที่ภายในบ้านหรือโรงที่จะปลุกสร้างขึ้นเพื่อใช้เล่นที่โรงหรือประกอบพิธีแต่งงานใหญ่ก็ปลุกสร้างขึ้นง่าย ๆ ทำด้วยไม้ ยกขึ้นเป็นเพิง มุงหลังคาด้วยจากหรือหญ้าคา ซึ่งต่อมาในการประกอบพิธีแต่งงานใหญ่ก็เปลี่ยนไปประกอบพิธีในบ้านของเจ้าสาว เนื่องจากประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่ต้องสร้างโรงขึ้นอีก ชาวของเครื่องใช้ในพิธีกรรมก็เป็นสิ่งที่หาได้ในหมู่บ้าน หรือมีใช้อยู่แล้วในชีวิตประจำวัน เช่น ขวานปูลู เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพที่สำคัญ ก็นำมาเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการประกอบพิธีแต่งงานเช่นกัน ส่วนในการเล่นผีหึ่ง ก็นำหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษที่ทุกบ้านต้องมีไว้ เพื่อบูชาและเก็บอิฐของบรรพบุรุษมาเป็นเครื่องใช้ในการประกอบพิธีเล่นผีหึ่ง เป็นต้น ส่วนเครื่องดนตรีก็เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะที่จัดหามาได้ง่าย ๆ เช่น กลอง ไม้กรับ เท่านั้น อันแสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายในการดำรงชีวิต อันเป็นลักษณะนิสัยอีกอย่างหนึ่งของชาวของ

ส่วนขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม ทั้งพิธีแต่งงานใหญ่ พิธีเล่นผีหึ่ง และการเล่นผีโงะล้วนมีความหมายเพื่อปลุกผีสิ่งสอนชาวของทั้งสิ้น กล่าวคือ ในพิธีแต่งงานขั้นตอนในการประกอบให้กระทำ มุ่งสั่งสอนเกี่ยวกับการใช้ชีวิตและการเริ่มต้นครอบครัวใหม่ให้ผู้จัดทำมาหากิน เช่น ทำพิธีโค่นตะเคียนเพื่อสอนให้เจ้าบ่าวเป็นคนขยันขันแข็ง อดทน ชอบทำมาหากิน สมมุติเซ่งเลงเป็นตัวแทนของต้นไม้ให้ใช้ขวานปูลูโค่นลงเสีย แสดงถึงอาชีพในการทำมาหากินของชาวของ ทำพิธีขันไก่เพื่อสอนเจ้าสาวให้เป็นคนขยัน ให้ตื่นนอนแต่เช้าเหมือนไก่ เป่าหูเจ้าบ่าวเจ้าสาวเพื่อสอนให้เป็นตระหนี่ขันไม่เหินห่าง เป็นต้น ส่วนขั้นตอนในการเล่นผีหึ่ง ผีโงะ ก็จะเป็นการเชิญวิญญาณของผีบรรพบุรุษมาเข้าร่างทรง อันเป็นการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ ทั้งนี้ก็เพื่อมุ่งหมายให้ลูกหลาน ชาวของรู้จักความกตัญญู เคารพบูชาบรรพบุรุษนั่นเอง

ซึ่งจากการศึกษาพิธีกรรมของชาวของ ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการเล่นผีหึ่ง ผีโงะ นับเป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของชาวของอีกอย่างหนึ่ง ในการเสริมสร้างความสามัคคีในกลุ่มชนชาวของ เป็นการรวมญาติพี่น้องให้มาพบเจอกัน ในปีหนึ่งปีหนึ่งโดยใช้ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผี เป็นเครื่องมือในการกำหนดให้เกิดการประกอบพิธีกรรม และปลุกผีให้ทำสืบต่อกันมาโดยมีข้อกำหนดให้กระทำขึ้นทุกปี ซึ่งนอกจากจะทำให้ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกันได้มาเจอกัน

แล้วยังเสริมสร้างค่านิยม และความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษนี้ให้คงอยู่และปลูกฝังลงในดำเนินชีวิตของลูกหลานชาวซอง ซึ่งนอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยของชาวซองที่มีความกตัญญูรู้คุณแก่บรรพบุรุษ เพราะจะต้องทำพิธีเช่นไหว้ในทุก ๆ ปี ถึงแม้ว่าภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันจะตกต่ำ ชาวซองมีราคาแพง ชาวซองก็ยังจัดการเล่นผีหึ่ง ผีโรง เพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษดั้งเดิมเพียงแต่อาจคิดแปลงข้าวของเครื่องใช้บางอย่างตามแต่ที่ฐานะทางบ้านจะจัดหาจัดเตรียมมาได้ เช่น เปลี่ยนการใช้หัวหมูมาเป็นหมูชิ้น ๆ พอประมาณ เหล้าที่ใช้ก็ใช้เหล้าขาวที่มีราคาถูกลงกว่าเหล้าชนิดอื่น ขนมก็จัดกันง่าย ๆ ไม่ต้องใช้ขนมที่มีราคาแพง เป็นต้น และระหว่างที่ผีมาเข้า เมื่อผี ฟูย่า ตายาย ส่งสอน ตักเตือน ลูกหลานที่มีชีวิตอยู่ก็จะเชื่อฟัง และทำตามที่ต้องการ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่านอกจากจะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยมในการนับถือผีบรรพบุรุษ และทำให้ญาติพี่น้องได้จะเจอกันแล้วยังทำให้ลูกหลาน ชาวซองในอนาคต ใ้รู้จักกัน และทราบว่าญาติพี่น้องของตนนั้นเป็นใครอยู่ที่ไหนอีกด้วย

สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจอยู่ในขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมทั้ง 3 พิธี ได้แก่ พิธีแต่งงานใหญ่ พิธีเล่นผีหึ่ง พิธีเล่นผีโรง ก็คือ การฟ้อนรำ ในพิธีแต่งงาน ผู้ฟ้อนรำมี 2 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมในพิธี ซึ่งผู้ฟ้อนรำทั้ง 2 กลุ่ม เป็นผู้ชายทั้งสิ้น ส่วนในพิธีเล่นผีหึ่ง ผีโรง ผู้ฟ้อนรำ เป็นผู้หญิง ซึ่งเป็นร่างทรงที่ต้องได้รับการคัดเลือกมาก โดยเฉพาะ และจะเป็นร่างทรง ประกอบพิธีเฉพาะในสายสกุลเดียวกันเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษารวบรวมท่ารำ พบว่าทั้ง 3 พิธี มีท่าทางในการฟ้อนรำ 6 กระบวนท่า 12 ชุดท่า และมีท่าย่อย 55 ท่า โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดศัพท์ขึ้นเพื่อเรียกรวม ซึ่งกระบวนท่าตามขั้นตอนที่ปรากฏท่าฟ้อนรำนั้น และเรียกชื่อท่าตามกิริยาท่าทางที่ผู้ฟ้อนรำมุ่งหมายจะแสดงออก ดังมีท่าทางในการฟ้อนรำทั้งหมดดังนี้คือ

1. กระบวนท่าชนวัว ประกอบด้วย กระบวนท่าทั้งหมด 6 ชุด คือ
  - ชุดที่ 1 สวมเขา มีท่าย่อย 2 ท่า คือ
    - 1.1 ท่าจับเขา
    - 1.2 ท่าสวมเขา
  - ชุดที่ 2 กางแขนมัดนมมือ มีท่าย่อย 4 ท่า คือ
    - 2.1 กางแขน
    - 2.2 งอแขน
    - 2.3 มัดนมมือ
    - 2.4 ตั้งมือ

- ชุดที่ 3 วิจัยอง มีทำย่อย 2 ทำ คือ
- 3.1 ทำปอง
  - 3.2 ทำมอง
- ชุดที่ 4 วิจัยน มีทำย่อย 2 ทำ คือ
- 4.1 ชนเขาซ้าย
  - 4.2 ชนเขาขวา
- ชุดที่ 5 วิจัยอย มีทำย่อย 1 ทำ คือ
- 5.1 จับเขาถอยหลัง
- ชุดที่ 6 วิจัยวิด มีทำย่อย 2 ทำ คือ
- 6.1 จับเขาวิดทางซ้าย
  - 6.2 จับเขาวิดทางขวา
2. ภาระบรทำไค่นตะเคียน ประกอบด้วย ภาระบรทำทั้งหมด 4 ชุด คือ
- ชุดที่ 1 พาดขวาน มีทำย่อย 4 ทำ คือ
- 1.1 จับขวาน
  - 1.2 พาดแขนซ้าย
  - 1.3 พาดแขนขวา
  - 1.4 พาดแขนซ้าย
- ชุดที่ 2 แบกขวาน มีทำย่อย 4 ทำ คือ
- 4.1 แบกขวานป่าขวา
  - 4.2 มองซ้าย
  - 4.3 มองขวา
  - 4.4 แบกขวาน มือไพล์หลัง
- ชุดที่ 3 เคินวง มีทำย่อย 4 ทำ คือ
- 3.1 แบกขวาน จับข้าง
  - 3.2 แบกขวาน ตั้งมือ
  - 3.3 แบกขวานม้วนมือ
  - 3.4 แบกขวาน ตั้งวงกลาง

- ชุดที่ 4 ไค่นตะเคียน มีทำย่อย 4 ทำ คือ
- 4.1 จับขวานที่ป่า
  - 4.2 ขูขวาน
  - 4.3 เงื่อขวาน
  - 4.4 ไค่นไม้
3. กระบวนทำชันไก่อ ประกอบด้วย กระบวนทำย่อย 2 ชุด คือ
- ชุดที่ 1 ตีปีกมีทำย่อย 2 ทำ คือ
- 1.1 ตีปีกขวา
  - 1.2 ตีปีกซ้าย
- ชุดที่ 2 โกงคอกชัน มีทำย่อย 2 ทำ คือ
- 2.1 ตบสะโพก
  - 2.2 โกงคอก
4. กระบวนทำเชิญผี มีทำย่อย 3 ทำ คือ
- 4.1 นั่งไหวเอนตัว
  - 4.2 นั่งไหวโยกตัว
  - 4.3 นั่งไหวโยนตัว
5. กระบวนทำนุ่งผ้า มีทำย่อย 7 ทำ คือ
- 5.1 ห่มผ้าแถบ
  - 5.2 ห่มสไบ
  - 5.3 โปกหัว
  - 5.4 คาดเอว
  - 5.5 พาดป่า
  - 5.6 พับวางเป็นหมวก
  - 5.7 ใส่เสื้อนุ่งผ้า
6. กระบวนทำ ลุกขึ้นฟ้อนรำ
- 6.1 กำมือขย่มตัว
  - 6.2 กำมือเหวี่ยงแขน
  - 6.3 กำมือ โยกตัว
  - 6.4 กำมือ ย่ำเท้า
  - 6.5 กวาดมือไปข้างหลัง
  - 6.6 ตั้งมือขึ้นด้านหน้า

- 6.7 วาดมือจับระดับไหล่
- 6.8 วาดมือจับกัมตัว
- 6.9 วาดมือจับ ส่องหลัง
- 6.10 แบนมือยื่นไปข้างหน้า
- 6.11 ม้วนมือจับ ตั้งวง
- 6.12 สายมือ

จากท่าท่าทั้งหมด ผู้วิจัยนำมาแบ่งลักษณะท่าท่าที่ปรากฏตามสัดส่วนของร่างกาย คือ มือและแขน, ศีรษะ เท้า ลำตัว รวมไปถึงทิศทางการเคลื่อนไหวในการพ้อนรำ พบว่า มีลักษณะการใช้มือและแขน 6 ลักษณะ ได้แก่

- มือถืออุปกรณ์
- กำมือ
- แบนมือ
- มือจับ
- ม้วนมือ
- มือลักษณะอื่น ๆ เช่น พนมมือ ป้อนมือ ตบสะโพก เป็นต้น

ปรากฏตำแหน่งของการใช้มือและแขน 6 ตำแหน่ง คือ

- ระดับศีรษะ หรือสูงกว่า
- ระดับไหล่
- ระดับต่ำกว่าไหล่
- ส่องมือยื่นไปข้างหน้า
- ส่องมือยื่นไปข้างหลัง
- ลักษณะมืออยู่ข้างลำตัว

ส่วนการใช้เท้า พบว่า มีการใช้เท้า 4 ลักษณะ คือ

- ยืนตรง
- ก้าวเท้าข้างใดข้างหนึ่ง
- ก้าวกระโดดยกเท้า

- การย่อเท้า ในลักษณะต่าง ๆ จากท่ารำที่ปรากฏพบว่า มีการย่อเท้า อีก 6 ลักษณะ ได้แก่ ย่อเท้า 2 จังหวะ (ย่อ-เตะ), ย่อเท้า 1-2-3 และ, ย่อเท้าแบบ 1-2-ถอย-ก้าว, ย่อเท้าเดินขึ้นไปข้างหน้า และย่อเท้าถอยลงมาข้างหลัง

ลักษณะการใช้ลำตัว พบว่า มีการใช้ลำตัว 5 ลักษณะ คือ

- ลำตัวตัวตรง
- ลำตัวแหงนไปข้างหลัง
- ลำตัวก้มต่ำมาข้างหน้า
- ลำตัวเอนไปทางซ้าย
- ลำตัวเอนไปทางขวา

ลักษณะการใช้ศีรษะ พบว่า มีการใช้ศีรษะ 5 ลักษณะ คือ

- ศีรษะตั้งตรง
- ศีรษะเอียงซ้าย
- ศีรษะเอียงขวา
- ก้มต่ำมาข้างหน้า
- เงยขึ้นแหงนไปข้างหลัง

ส่วนทิศทางการเคลื่อนไหว จากการศึกษาพบว่า ในการพ้อนรำทั้ง 3 พิธี มีการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ 6 ลักษณะ คือ

- เดินเป็นวงกลม
- เดินขึ้นไปข้างหน้า
- เดินถอยหลัง
- เคลื่อนไปทางซ้าย
- เคลื่อนไปทางขวา
- หยุดอยู่กับที่

ผู้วิจัยได้นำลักษณะท่ารำทั้งหมดที่ปรากฏในการพ้อนรำมาศึกษาวิเคราะห์ โดยอาศัยการแจกแจงความถี่ ซึ่งเป็นกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และสถิติ เพื่อแสดงให้เห็นว่าลักษณะท่าทางในการพ้อนรำนั้น มีการพ้อนรำท่าทางอย่างไรบ้าง และมีลักษณะการใช้ร่างกายในการพ้อนรำ แต่ละส่วนมาก-น้อยเพียงใด เพื่อนำผลที่ได้มาสรุปหาลักษณะเด่นที่ปรากฏในการพ้อนรำ

ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ด้วยตารางแจกแจงความถี่ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น พบว่า การพื่อนำของชาว
 ของใน 3 พืชที่เทียบมาศึกษา ทั้งหมด 55 ท่าย่อย มีท่าทางที่เลียนแบบมาจากท่าทางตามธรรมชาติ
 ชาติ โดยเฉพาะกิริยาของคนมากที่สุด 34 ท่า และมีท่าทางที่เลียนแบบมาจากกิริยาของสัตว์
 น้อยที่สุด 11 ท่า ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากการพื่อนำที่ผู้วิจัยยกมา ศึกษา นั้น แทรกอยู่ใน
 ขั้นตอนของพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของชาวของ ทั้งในพิธีแต่งงาน และพิธี
 เล่นผีหึ่ง ผีโง่ โดยเฉพาะในพิธีแต่งงานนั้นมุ่งหมายเพื่อส่งสอนให้คู่บ่าวสาวรู้จักการใช้ชีวิตและ
 การดำเนินชีวิตในครอบครัวใหม่ ปลูกฝังให้รู้จักทำมาหากิน และใช้ชีวิตคู่ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับ
 การดำเนินชีวิตของชาวของ ประกอบกับในพิธีเล่นผีหึ่ง และเล่นผีโง่ ก็เป็นการประกอบพิธีที่มุ่ง
 หมายให้ชาวของรู้จักความกตัญญู รู้คุณแก่บรรพบุรุษ ขั้นตอนการประกอบพิธียังมุ่งหมายเพื่อ
 ปลูกฝังให้ชาวของรู้จักเคารพ เชื้อพ้องผู้ใหญ่ให้กระทำดี และยังมีจุดมุ่งหมายแฝงเพื่อให้ชาวของมี
 ความสามัคคีกัน ในหมู่บ้านพี่น้อง ซึ่งก็เป็นเรื่องของการดำรงชีวิต และการใช้ชีวิตประจำวันอีก
 เช่นกัน ท่าทางที่แสดงออกมาขณะพื่อนำ จึงเป็นท่าทางที่เลียนแบบกิริยาของคนเป็นส่วนใหญ่
 ผสมกับท่าทางที่เป็นพื้นฐานในการพื่อนำทั่วไป เช่น มือจับ มือแบ ในลักษณะ ต่าง ๆ นั้นเอง

จากลักษณะท่าทางที่ปรากฏข้างต้น จึงพอจะสรุปลักษณะท่าทางและรูปแบบในการพื่อนำ
 นำของชาวของได้ดังนี้คือ

1. รูปแบบของการพื่อนำ เป็นการพื่อนำในพิธีกรรม โดยแทรกอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ
 ของการประกอบพิธีกรรม โดยมีได้มีจุดมุ่งหมายในการพื่อนำเพื่อความบันเทิง เป็นการพื่อนำที่
 กระทำขึ้นเพื่อสะท้อนความคิด ความเชื่อถือของผู้คนต่อสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มชนเชื่อมั่นและยึดถือ
 เช่น การพื่อนำในพิธีเล่นผีหึ่ง และเล่นผีโง่ และยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความเป็นอยู่ การ
 ใช้ชีวิต และลักษณะนิสัยของชาวของ เช่น การพื่อนำ ในพิธีแต่งงาน เป็นต้น

2. ลักษณะท่าทางที่แสดงออกมาในการพื่อนำ มี 2 ลักษณะด้วยกันคือ ลักษณะ
 ท่าทางที่เลียนแบบมาจากท่าทางตามธรรมชาติ ทั้งกิริยาของคนและสัตว์ และลักษณะท่าทางที่
 เป็นพื้นฐานในการพื่อนำโดยทั่วไป เช่น มือจับ มือแบ เป็นต้น ท่าทางในการพื่อนำ เป็นท่าที่
 ยังไม่ได้ดัดแปลงให้เกิดความงาม แต่ใช้ท่าทางง่าย ๆ เพื่อสื่อความหมาย และป้องกันสิ่ง
 ต้องการแสดงออกมาอย่างชัดเจน ท่าทางที่แสดงออกมีจุดมุ่งหมายในเชิงปลูกฝังสั่งสอน เช่น
 ท่าทางในพิธีแต่งงานก็มุ่งหมายให้รู้จักการใช้ชีวิตการทำมาหากิน และท่าทางในพิธีเล่นผีหึ่ง เล่น
 ผีโง่มุ่งแสดงถึงความเชื่อที่มั่นที่มีต่อความเชื่อในเรื่องของการนับถือผีบรรพบุรุษ และยังปลูกฝังให้
 ลูกหลานชาวของนั้นมีความเคารพและบูชาผีบรรพบุรุษอีกด้วย

3. เป็นการพื่อนำแบบพื้นบ้านที่มีโครงสร้างของท่าทางแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ไม่มี การจัดเรียงลำดับให้ยุ่งยากในการนำเสนอ การพื่อนำเริ่มจากการทำท่าทาง ๆ แล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มการเคลื่อนไหวร่างกายในส่วนอื่น ๆ ให้มากขึ้น เช่น ท่าแกว่งแขนก็เริ่มจากแกว่งแขนอยู่กับที่ แล้วค่อย ๆ แกว่งแขนพ้อมกับขยับตัว จากนั้นจึงค่อย ๆ เคลื่อนที่ คือ แกว่งแขนแล้วก้าวเท้า เคลื่อนที่ไปข้าง ๆ เป็นต้น

4. ลักษณะท่าทางที่แสดงออกมานั้น แสดงออกตามอารมณ์ และความรู้สึกของผู้พื่อนำ เช่น ในพิธีแต่งงาน ผู้พื่อนำสมมุติตัวเองเป็นสัตว์ ก็แสดงท่าทางออกมาเป็นสัตว์ ก็จะพื่อนำท่าทางต่าง ๆ ตามลักษณะของสัตว์ตามอารมณ์และความรู้สึกผู้พื่อนำที่เกิดขึ้น ในขณะนั้น โดยเฉพาะในพิธีเล่นผีสิง เล่นผีโง่ ผู้พื่อนำ ได้แก่ ร่างทรง ซึ่งพื่อนในขณะที่ตนเอง กำลังถูกเข้าสิงอยู่ ท่าทางที่แสดงออกมาจึงแสดงตามอารมณ์ และความรู้สึกของผู้พื่อนำในขณะ นั้น ว่าตนเองเป็นผู้อื่นที่เข้ามาเข้าทรงท่าทางที่แสดงออกก็เพื่อสื่อให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นใคร ทำให้ ลักษณะท่าทางที่พื่อนนั้น ไม่มีความแน่นอนตายตัว แปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของผู้พื่อนำ

5. ลักษณะของการพื่อนำ มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบพิธีกรรม กล่าวคือ ลักษณะของสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธี มีอิทธิพลต่อรูปแบบลักษณะการเคลื่อนไหวของผู้พื่อนำ สัมพันธ์กับอุปกรณ์ เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมเห็นได้จากลักษณะท่าทางที่ปรากฏ ผู้พื่อนำมักใช้มือถืออุปกรณ์ประกอบการพื่อนำ และจากการศึกษายังพบว่า ในพิธีกรรมที่มีบท ร้อง เช่น ผีสิง ผีโง่ ผู้พื่อนำลุกขึ้นท่าทางตามบทร้อง ทำให้ปรากฏเป็นท่าทางในการพื่อนำ ทั้ง 3 กระบวนท่า ในพิธีเล่นผีสิง และผีโง่ นอกจากนี้การทำท่าทางต่าง ๆ ยังมีความสัมพันธ์ กับเครื่องดนตรีที่ใช้กล่าวคือ เครื่องดนตรีที่มีเป็นเครื่องประกอบจังหวะ คือ กลองและไม้กรับ ผู้พื่อนำก็จะทำท่าทางตาม จังหวะของกลองและไม้กรับที่ดีประกอบทุกกระบวนท่า

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเกี่ยวกับการพื่อนำของชาวซอง ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นเพียงการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันเพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ลักษณะการพื่อนำของชาวซอง ในหมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย อาจทำให้พบลักษณะท่าทางที่มีความ แตกต่างไปจากท่าทางที่ผู้วิจัยพบในการศึกษาคั้งนี้

2. การศึกษาเกี่ยวกับการพื่อนำของกลุ่มชนที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีอยู่ในประเทศไทย นั้นยังมีอยู่ไม่มากนัก จึงควรมีการศึกษารวบรวมเกี่ยวกับการพื่อนำของชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อศึกษาให้รูปแบบและลักษณะท่าทางนั้นยังคงอยู่ไม่สูญหายไปตามสภาพความ เปลี่ยนแปลงของสังคมและกลุ่มชน